



# Compositie van de wereld de Symfonie

Principio Omnipotens immensi conditor orbis  
Esse polum iussit terræq; immobile pondus,  
Hinc lucem tenebris remouet, noctemq; diemq;  
Nuncupat; et longis spacys max segregat undas,  
Æquora secerit terras; vos Lunamq; solq;  
Pfectos dedit; hinc animalia cuncta creauit.  
Post hæc natus homo est cælesti afflatus ab; aura,  
Diniq; consors mentis, dominusq; priorum.

F. Esius. A. 1589.

# "Symfonie"

- betekent: samen-klinkend
- de compositie is orkestraal
- compositie bestaat uit meerdere delen:
  1. matig snel openingsdeel
  2. langzaam en lyrisch middendeel
  3. dans (menuet) of scherzo in vlot tempo
  4. snelle afsluiting
- één of meerdere delen in 'sonatevorm'
- uitzonderingen bevestigen de regel

# Bijvoorbeeld...

Haydn: symfonie nr. 43 in Es groot  
bijgenaamd "Mercurius", gecomponeerd in 1771  
bezetting: strijkers, 2 hobo's, 2 hoorns, 1 fagot

## DE 'HOOFDVORM' OF 'SONATEVORM'



# EXPOSITIE

# DOORWERK



# DOORWERKING REPRI

HERHALING EXPO

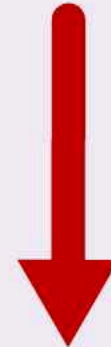
overgang 2



overgang 1



overgang 2



thema 1:  
schi jn begin,  
hapert weer...



overgang 2



↑  
thema 1a

↑  
thema 1

↑  
thema 1a  
↑  
thema 2

↑  
thema 1:  
in de  
altviolen,  
verlengd

↑  
overgang 1

↑  
thema 1  
(+thema 2)  
↑  
thema 1...  
3x grapje!

↑  
the

# ORWERKING REPRIZE



# SYM-FONIE

**Samen**

**Klinkend**

Grieks:  
harmonieus,  
consonant  
(Latijn: con-cert)

## SINFONIA

**MEERSTEMMIGE  
INSTRUMENTEN**

draailier  
klavecimbel  
spinet  
orgel

**MUZIEKVORM**

vanaf ca 1600  
zowel instrumentaal  
als vocaal

**'RIPIENO CONCERTO':**  
concert zonder solisten,  
vaak in ritornello-vorm



**17de eeuw**

## Opera ouverture

- ouverture in de Italiaanse opera
- inleiding tot de opera, dus geen zelfstandige compositie
- kort en entertaining

Domenico Sarro  
(1679 - 1744)

Sinfonia uit de opera  
'Achille in Sciro' (1737)

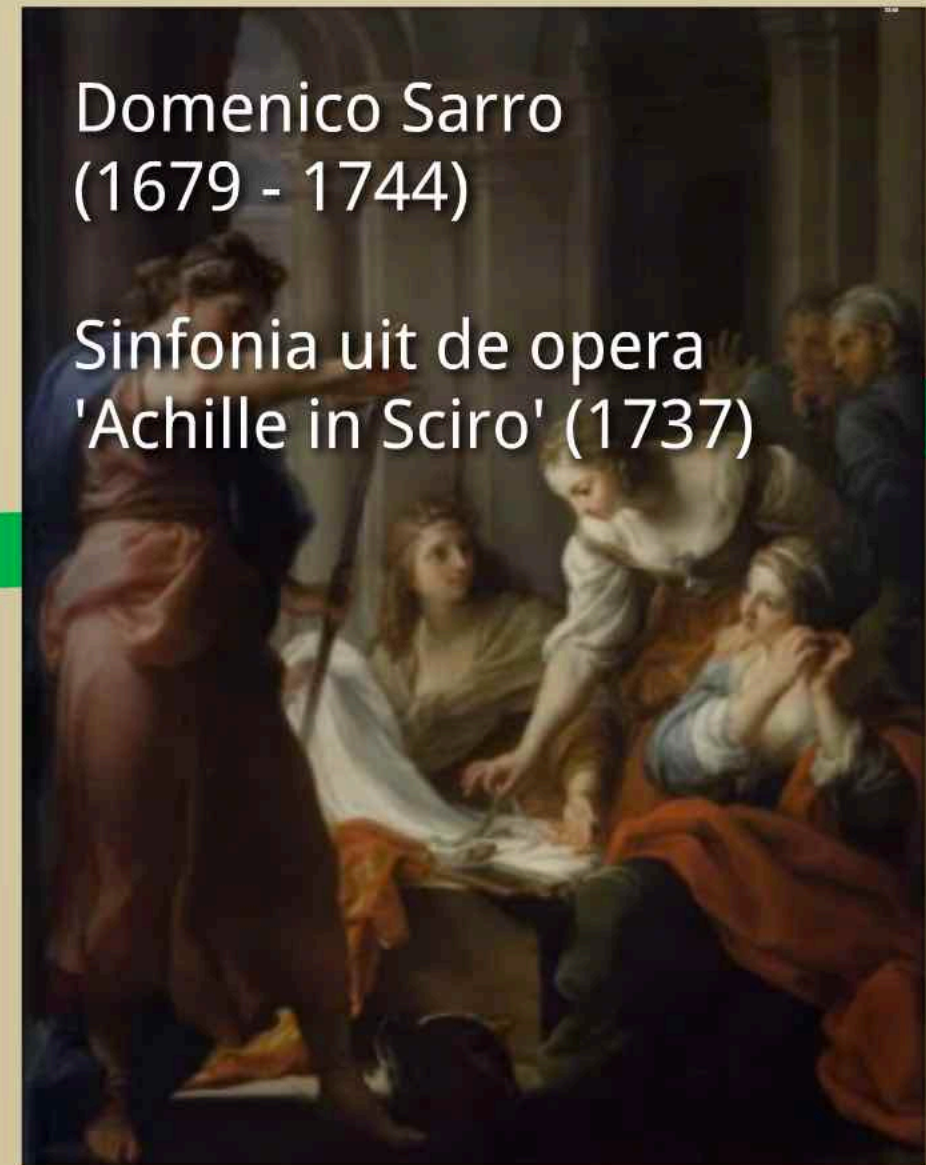
17de eeuw

# Opera ouverture

- ouverture in de Italiaanse opera
- inleiding tot de opera, dus geen zelfstandige compositie
- kort en entertaining
- driedelig: 3 secties met 3 sferen
- in wezen nog 'monothematisch' (typisch barok)

Domenico Sarro  
(1679 - 1744)

Sinfonia uit de opera  
'Achille in Sciro' (1737)





18de eeuw

# Klassieke symfonie

- vier delen:
  1. matig snel openingsdeel
  2. langzaam en lyrisch middendeel
  3. dans (menuet) of scherzo in vlot tempo
  4. snel 'up-tempo' slotdeel
- meerdere thema's in één deel, meerdere sferen
- heldere elegante stijl
- functie: entertainment, minder 'intellectueel' -> galant



19de eeuw

# Romantische symfonie

- meer vrijheid in vorm:
  - klassiek
  - meer/minder delen
  - sonatevorm uitgebreid en minder strikt
- programmatisch: verhalend, beschrijvend, literair
- persoonlijke expressie belangrijker/het belangrijkste

20de eeuw

# Moderne symfonie

- tijdgeest: de symfonie wordt door de één irrelevant verklaard, en door de ander vernieuwd en voortgezet
- de vorm blijft centraal staan, hoewel niet meer altijd in 4 delen
- veelheid van compositietechnieken en stijlen
- 'symfonisch' betekent vooral nog: voor orkest

Hij is als een Shakespeare, hij overwon alle moeilijkheden en ontgoochelingen, en bracht het symfonisch genre verder dan wie ook. Zijn genie was werkelijk origineel en driest. Inventiviteit, vuur en contrast in de snelle delen, tederheid en gratie in de langzame delen. Vernuft en rijkdom karakteriseren zijn werken. Dat alles met het enthousiasme van een genie; verfijnd doch niet gesmoord door cultivering.

# Jan Václav Antonin Stamic

## Johann Wenzel Anton Stamitz

- leefde van 1717 - 1757
- violist, dirigent en componist
- bliksemcarrière in Mannheim
- vernieuwer en wegbereider
- componeerde o.a. 58 symfonieën



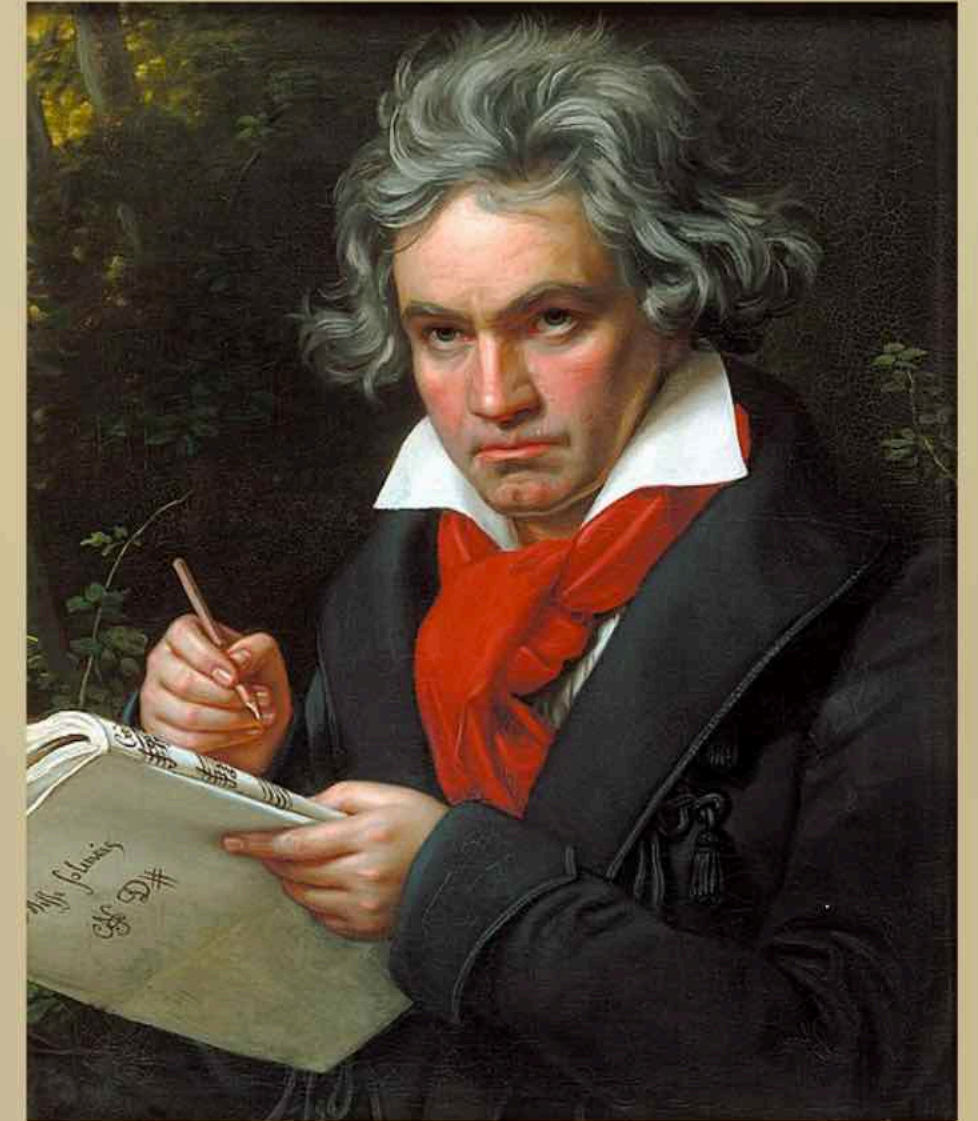
# Mannheim

- Keurvorst Karl Philipp koos in 1720 de stad Mannheim als residentie, met veel aandacht en dus geld voor de kunsten, muziek in het bijzonder. Hij onderhield een voor die tijd uitzonderlijk groot orkest
- Na zijn dood in 1742 deed zijn Karl Theodor er nog een schepje bovenop: hij stelde de beste (orkest)musici aan, waaronder Johann Stamitz
- Stamitz drilde het orkest tot 'een leger van generaals'
- Hij componeerde zelf voor het orkest, waarin hij veel kon experimenteren
- Het hof trok ook veel andere (nu onbekende) componisten aan, zoals Richter, Holzbauer en Cannabich
- Ook Mozart dacht er in 1777 over om zich in Mannheim te vestigen



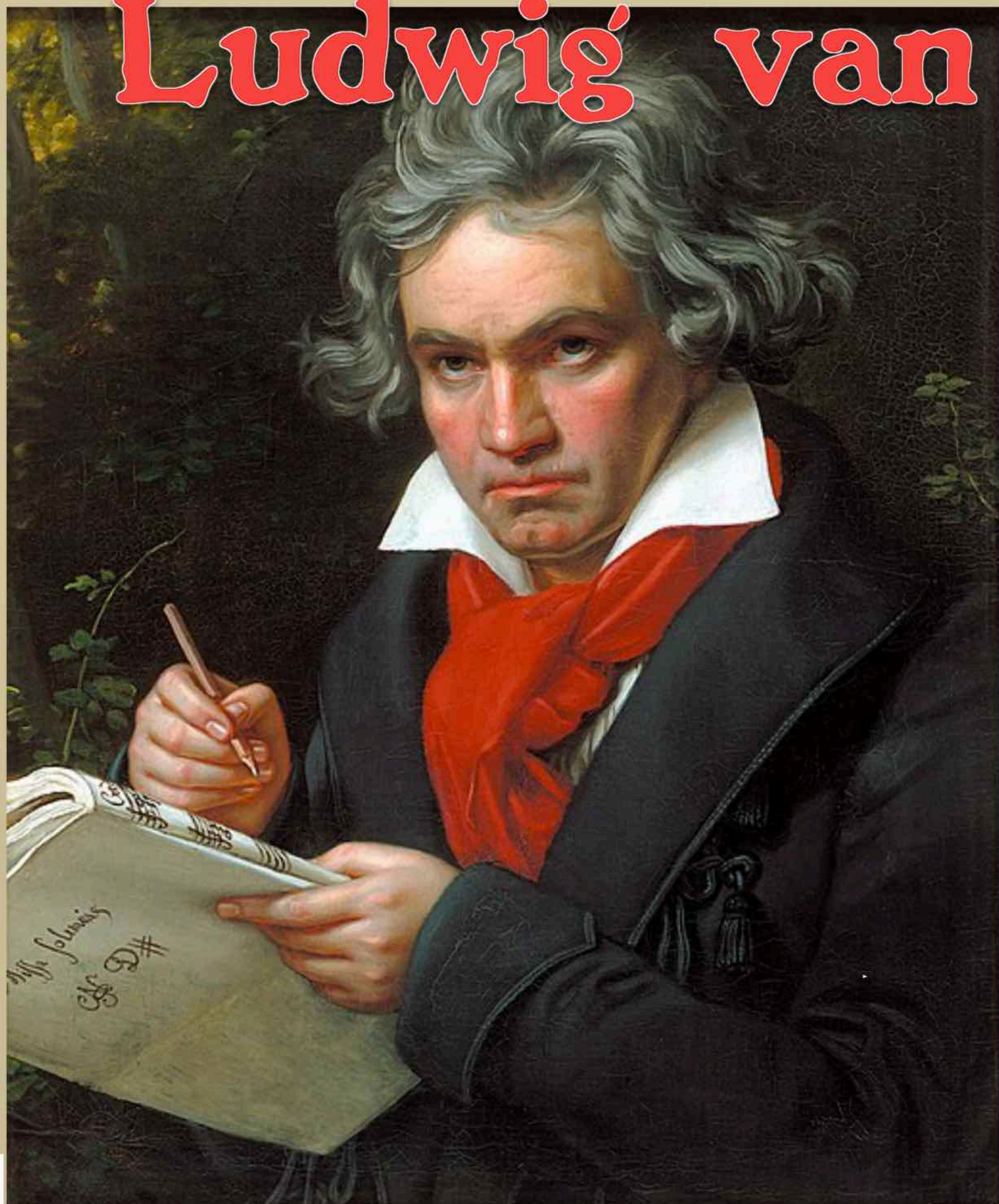
# DE NEGENDE!

- van Beethoven natuurlijk
- première op 7 mei 1824 in Wenen
- eerste plannen al in 1793 om Schillers 'Ode an die Freude' op muziek te zetten
- Beethoven zet alle muzikale vormen radicaal naar zijn hand; in deze symfonie introduceert hij in het laatste deel een koor en solisten, en dus ook tekst
- in iedere symfonie 'vindt Beethoven de symfonie opnieuw uit', waarmee het niet alleen een mijlpaal wordt in Beethovens eigen ontwikkeling, maar ook in die van het hele genre
- première was een groot succes; hij dirigeerde toen hij zelf al helemaal doof was...
- invloed op volgende generaties was enorm ('Symfobie')



# Ludwig van


# Beethoven



- 1770 (Bonn) - 1827 (Wenen)
- componist, pianovirtuoos
- van bescheiden afkomst, moeilijke jeugd, géén wonderkind
- vanaf 1796 geleidelijk aan doof
- 9 symfonieën, 16 strijkkwartetten, 32 pianosonates, soloconcerten, 1 opera, 1 mis, + heel veel andere composities

- classicistisch (Eerste Weense School) - met Haydn en Mozart
- romantisch: kunstenaar centraal, expressie belangrijker dan vorm





Ik ben niet erg goed in beheersing

# GUSTAV MAHLER

- 1860 - 1911
- componist, dirigent, manager
- 9 symfonieën en enkele orkestliedercycli
- laat-romantische stijl
- zijn symfonieën zijn beschrijvend, met als thema's: de natuur, de dood, het geloof en ontheemding
- putte veel inspiratie uit literatuur, schreef soms zijn eigen teksten

*"De symfonie moet als de wereld zijn; zij moet alles omvatten."*

*"Ik ben driewerf ontheemd:  
als Bohemer onder de Oostenrijkers,  
als Oostenrijker onder de Duitsers,  
als Jood onder alle naties.  
Overal indringer, nergens gewenst."*

*Gustav Mahler*

# TWEEDE SYMFONIE 'AUFERSTEHUNG'

- oorspronkelijk bedoeld als symphonisch gedicht 'Totenfeier' in 1888. Maar de symfonie wilde niet vlotten. Zeker niet toen vriend en collega Hans von Bülow uitriep: "Hierbij vergeleken lijkt Tristan und Isolde wel een Haydnsymfonie! Wil je dit alsjeblieft nooit uitvoeren!"
- in 1894 overleed Von Bülow, en op de begrafenis hoorde Mahler het gedicht 'Die Auferstehung' van Klopstock.
- Mahler kreeg toe de inspiratie voor de complete tweede symfonie, die in 1895 in première ging.

# TWEEDE SYMFONIE 'AUFERSTEHUNG'

Deel 1: Allegro maestoso  
Mit durchaus ernstem und feierlichem Ausdruck

"Voor de laatste keer toont zijn strijd, en zijn lijden zich aan ons. En nu, ver weg van alledaagse beslommeringen, wordt ons hart gegrepen door een diepe ernstige stem, zo zelden hoorbaar in de verdovende alledaagsheid. Wat nu? zegt hij. Wat is leven, wat is dood? Leven we voort?"

Deel II: Andante moderato  
Sehr gemächlich. Nie eilen.

"Een zalig moment in zijn leven, en een herinnering vol rouw, aan jeugd en verloren onschuld."

Deel III:  
In ruhig fließender Bewegung

"Ongeloof en loochening hebben bezit van hem genomen. De wereld en het leven zijn een hel geworden, en het weerzin tegen zijn leven is ondraaglijk, en drijft hem tot wanhoop."

Deel IV: Urlicht -  
Sehr feierlich, aber slicht.

"De rouwende stem van puur vertrouwen klinkt in onze oren. Ik kom van God, en ik zal terugkeren naar God. God zal mij een kaars geven om me bij te lichten op weg naar het eeuwige licht."

Deel V: Im Tempo des Scherzos -  
Wild herausfahrend

"Dan verschijnt God in al zijn glorie! Een wonderlijk zacht licht dringt ons hart binnen - alles is heilig en kalm. En zie: er is geen oordeel. Er zijn geen zondaren, geen recht. Niemand is groot, niemand klein. Er is geen straf, geen beloning. Een overweldigende liefde verlicht ons wezen. We weten en we zijn."

**tot de volgende keer!**

# Compositie van de wereld

de Symfonie

